

Naspäť cesta nemožná, napred sa ísť musí

(2000)

Začínam veriť, že život prebieha v cykloch. Zdá sa, že v mojom živote sa cykly striedajú približne po desiatich rokoch. Desať rokov som bol advokátom, deväť rokov som bol disidentom, desať rokov som predsedom KDH. Tento posledný cyklus má svoje výrazné znaky.

Prečo?

KDH združilo väčšinu kresťanských odporcov komunizmu do jednej strany. Boli sme pri kladení základov nového demokratickeho systému na Slovensku a v Československu. Korigovali sme do európskeho smeru začiatky samostatnej slovenskej štátnosti. Bránili sme slobodu a slobodumilovných ľudí počas Mečiarových vlád. KDH vnieslo najväčší vklad do porážky Vladimíra Mečiara v demokratických parlamentných voľbách. A KDH si uchovalo svoju identitu v nasledujúcich pokusoch o svoju likvidáciu. Všetky tieto zápasy stáli KDH nemálo síl a od tridsať tisícovej členskej základne nemožno požadovať, aby jej permanentné politické zápasy spôsobovali radosť.

Nejde len o členskú základňu KDH, ide o celú politicky aktívnu verejnosť na Slovensku. Ona pred desiatimi rokmi očakávala priamočiarejší vzostup životnej úrovne a po desiatich rokoch je už z existenčných a politických zápasov unavená.

Táto spoločenská klíma sa premieta do môjho postavenia tak, že mnohé moje výroky vnímajú ľudia ako ďalšie komplikovanie už aj tak komplikovanej situácie. Pokiaľ ich prednášam ako predseda KDH, prenáša sa nepochopenie na celé KDH, u niektorých členov KDH to vyvoláva dojem, že zafahujem KDH do ďalších zbytočných zápasov. To zase znižuje schopnosť KDH zjednotiť sa pri presadzovaní svojich politických cieľov. Tento stav u mňa už dlhšiu dobu vyvoláva pochybnosti, či štandardné pôsobenie na čele politickej strany je najúčinnnejšou cestou prinajmenšom na pomenovanie spoločenských problémov.

Deblokácie, načasovanie niektorých privatizačných rozhodnutí, bombardovanie Juhoslávie a spôsob rozhodovania slovenskej vlády, to sú len niektoré z problémov, na ktoré som poukázal. Pomenovanie týchto problémov považujem za súčasť svojej slobody, bez ktorej si svoj život neviem predstaviť. Negatívna odozva tých, ktorí sa cítia dotknutí, sa prenáša na KDH. Vtedy som si už nie istý, či mám právo zatahovať celé KDH do zápasov, ktoré ja považujem za nevyhnutné, ale iní ich nemusia tak hodnotiť. Navyše sú to zápasy, ktorých výsledok sa neobjaví za deň – dva.

Toto vedomie vo mne zrelo dlhší čas. Prejavilo sa v mojom rozhodnutí nekandidovať za predsedu KDH na najbližšom sneme. V záverečnej fáze som svoje rozhodnutie konzultoval s vedením KDH. Kým neprebehli všetky konzultácie a kým nebolo moje rozhodnutie konečné, platilo predchádzajúce rozhodnutie, že budem kandidovať a v tom zmysle som sa aj vyjadroval.

Okrem osobnej snahy o zachovanie vlastnej slobody zohrala pri mojom rozhodovaní úlohu aj skutočnosť, že v najbližšom období by som KDH asi nemohol výrazne pomôcť. Naposledy som sa angažoval v zápase o zachovanie samostatnosti a zvrchovanosti KDH. Tento zápas je úspešne ukončený. Teraz vstupujeme do druhej polovice volebného obdobia. Od jesene sa začne zvoliebniť a vtedy by som so svojimi negatívnymi preferenciami vo verejnosti KDH asi veľmi nepomohol.

Nepíšem to s ľutosťou a ani sa nestážujem. Svoj údel som si vybral slobodne a dobrovoľne. A pokiaľ ide o KDH – po desiatich rokoch je KDH zrelou stranou a je schopné samostatne kráčať svojou cestou kresťanskodemokratickej politiky na Slovensku.

Prečo Hrušovský?

Pri svojom rozhodnutí som zohľadňoval aj to, aby v KDH nevzniklo interregnum. Považoval som za užitočné, aby bol označený nástupca vo funkcii predsedu KDH. Nástupca, ktorý má už skúsenosti z ústavných funkcií, vierohodným spôsobom prejavil vernosť kresťanskej demokracii aj v krízových situáciách, je prijateľný pre väčšinu členskej základne, nie je výrazne neprijateľný pre inú časť členskej základne, má víziu o kresťanskodemokratickej politike pre Slovensko, je schopný združiť okolo seba tím ďalších vedúcich funkcionárov.

Po konzultáciách v užšom vedení hnutia prevládol názor, že týmto rôznorodým kritériám najlepšie zodpovedá Pavol Hrušovský. Pavla Hrušovského čaká na čele KDH ťažká úloha, ale prajem mu úspech pri jej zvládnutí. Modlitby členov a priaznivcov KDH ho budú sprevádzať.

V KDH za desať rokov vyrástlo viac výnimočných ľudí. Pri pohľade späť ma vnútornou radosťou napĺňa fakt, že v KDH boli vždy podmienky na rozvíjanie talentu, a to najmä mladých ľudí. S Františkom Mikloškom sme neraz za tie roky v dobrej nálade a s radosťou komentovali vynáranie a rast nových talentov.

Medzi výrazných predstaviteľov KDH patrí Vladimír Palko. Pri politických rokovaníach aj vo verejných vystúpeníach je ideove pevný, argumentačne dobre vyzbrojený a jeho prejavy majú dokonalú formu. Je charakteristické, že v záverečných konzultáciách o kandidátovi na predsedu KDH zaznel „proti“ Vladimírovi Palkovi argument, že vystupuje príliš principiálne a slovenská verejnosť prílišnú principiálnosť neprijíma.

Rozhodnutia

V živote prijíma z času na čas každý človek rozhodnutia, ktoré sú dôležitejšie než iné. Spomínam si, ako som sa v mladosti rozhodol odhlásiť z techniky (dnešnej Slovenskej technickej univerzity), hoci som ešte nemal zaistené prijatie na právo. Spomínam si tiež, ako som v sedemdesiatych rokoch prijímal poverenie na obhajobu disidentov, ako som v osemdesiatych rokoch začal vydávať Bratislavské listy pod vlastným menom a adresou, ako som odpovedal na telefonát Václava Havla, či som ochotný ísť do vlády, ale aj na rozhodnutie nekandidovať v parlamentných voľbách 1998, aby som nemusel vystúpiť z KDH.

Na všetky svoje rozhodnutia si spomínam predovšetkým ako na nádherné, vzrušujúce chvíle zo slobody – z možnosti sa slobodne rozhodnúť. V týchto rozhodnutiach sa skrývala krása a zaujímavosť života. Ani jedno z nich nelutujem a som presvedčený, že nebudem ľutovať ani svoje súčasné rozhodnutie. Pretože krása a zaujímavosť života bude pokračovať. Bude pokračovať v iných podobách a v iných výzvach ako doteraz a nové výzvy budú vyžadovať nové tvorivé slobodné rozhodnutia.

Už 30 rokov mi dodáva v živote istotu to, že sa môžem spoľahnúť na svoju ženu a na svoje deti. Spoľahnúť sa môžem nielen v tom, že budú stáť pri mne, ale aj v tom, že nezazmätujú v krízových situáciách. Toto vedomie mi pomáha aj teraz. Rozhodol som sa zmeniť svoje postavenie, aby som nezatahoval KDH do zápasov, ktoré nie všetci jeho členovia považujú za vlastné. Nemôžem však nijako zmeniť svoje postavenie, aby som svoju rodinu ušetril nepriamych dôsledkov zápasov, do ktorých sa budem aj v budúcnosti púšťať. Naplňa ma láskou a obdivom k svojej rodine, že mi bude naďalej poskytovať pevné zázemie.

Tentoraz – oproti predchádzajúcim rozhodnutiam – to bude o to lepšie, že sa budem môcť spoľahnúť nielen na svoju rodinu, ale aj na množstvo priateľov, predovšetkým v KDH, ale aj mimo KDH.

Political correctness = TABU

Svet má vlastné vnútorné pravidlá a žiadne politologické poučky ich nedokážu bezozvyšku vyjadriť. Sú situácie, keď majú tradičné delenia na pravicu a ľavicu, dobrých a zlých, výhodné a nevýhodné – výnimky. Problém nastane, ak majú spoločenská elita alebo novinári utkvelú predstavu o realite a výnimky sa do nej „nezmestia“. Ak začnú elita a novinári iné názory „glajchšaltovať“.

Napríklad tradičné predstavy o tom, že pravica skôr chce privatizovať a ľavica skôr nechce privatizovať, vôbec nevyklúčujú, že aj pravicová strana niektorú konkrétnu privatizáciu skôr spomalí, pretože by v danom momente nebola výhodná. Alebo iný príklad – nikto na Slovensku nepopiera, že deblokácie znamenajú čistý prínos pre slovenské hospodárstvo. Napriek tomu máme novinárov a politikov, ktorí odmietajú deblokácie z Ruska. Podobne – niektorí naši novinári a politici pred rokom vehementne podporovali bombardovanie Juhoslávie s odôvodnením, že sa tým zabráni etnickým čistkám. Po roku jedinou etnickou čistkou v Juhoslávii je vyhánanie Srbov z Kosova. Takže tí, ktorí pred rokom podporovali bombardovanie, by sa dnes – podľa ich vlastných kritérií – mali prinajmenšom nahlas ozvať proti vyhánaniu Srbov z Kosova. Žiadny hlas z ich strany som nepočul. Naopak, naďalej svojimi postojmi vytvárajú spoločenskú klímu, ktorá túto nespravodlivosť zamlčiava. Princípy pre nich platia iba do času, kým ich uplatňovanie vyhovuje ich subjektívnej predstave o správnych postojoch k danej téme.

Posledný príklad považujem za najrukolapnejší. Keď som sa približne pred rokom vyjadril, že deblokácie cez Devín banku sú pre Slovensko výhodné a v prípade, že sa vláda rozhodne o deblokovaní cez Devín banku, mala by kvôli kontrole delegovať do orgánov tejto banky svojich zástupcov, vyslúžil som si tým spŕšku kritiky. Desiatky (či desiat) mienkotvorní komentátori a rôzni experti sa vyjadrovali v zmysle, že tento môj názor je v rozpore s budovaním západného

typu spoločnosti, pretože nikde vo svete vláda nedeleguje svojich zástupcov do orgánov súkromných firiem. Ani argument, že vláda v Dolnom Sasku má svojho zástupcu v orgánoch Volkswagenu, nebol vypočutý.

Prednedávnom vláda SR schválila uznesenie, podľa ktorého vláda deleguje dokonca viacerých zástupcov štátu do Dozornej rady Devín banky, čo je podobné môjmu návrhu spred roka. Nikto z principiálnych mienkotvorných novinárov a expertov sa neozval. Kladiem si otázku: zmenili za posledný rok svoj názor, alebo je pre nich politik, ktorý názor prezentuje, dôležitejší ako deklarovaný princíp, ktorý údajne obhajujú?

Desať rokov po nežnej revolúcii sa na Slovensku rozširuje okruh tabuizovaných tém. Autocenzúra pod názvom politická korektnosť je vážnym problémom aj v stabilizovaných západných spoločnostiach. Dedičstvo komunizmu na Slovensku však spočíva v tom, že prirodzené spoločenské autority boli oslabené a šíriacej sa politickej korektnosti na Slovensku sa takmer nemá čo postaviť do cesty.

Dovoľte niekoľko príkladov: Jeden známy slovenský novinár mi povedal, že novinári na Slovensku píšu funkcionálne, podľa nepísaných línií, ktoré „visia vo vzduchu“. Ako príklad uviedol, že žiadny novinár na Slovensku nebude kritizovať podpredsedu vlády Ivana Mikloša. Iný príklad: Nedávno prinieslo SME článok o politických stranách, ktoré vznikajú v Rusku na mediálnu objednávku. Tento jav predsa poznáme aj na Slovensku. Ďalší známy slovenský novinár povedal v rozhovore, že na Slovensku je desať tzv. mienkotvorných novinárov. Keď sa „mienkotvorní“ zhodnú, že niektorý politik je „nehodný“, taký politik nemá šancu. Desať mienkotvorných novinárov môže byť desať talentovaných žurnalistov, nikdy však neprešli žiadnymi demokratickými voľbami.

Ako vidno – desať rokov po nežnej revolúcii je obrana demokracie na Slovensku znovu aktuálna. Nepoznám žiadny konkrétny scenár pre takú obranu, ale východiskom je poznanie, že slobodný jednotlivec má vždy navrch pred umelými spoločenskými štruktúrami.

Spoločnosť, ktorá ustmie vo svojich štruktúrach, vždy smeruje do krízy. Kríza potom rozbije stmulé štruktúry a umožní vytvorenie nových. Mirnochodom – dedičstvo disidenta je záľuba v provokovaní stmulých štruktúr.

Čo nás čaká

Stoja pred nami viaceré úlohy. Na Slovensku je potrebné prina-
vrátiť časť obhajobe národných záujmov. Minulá vláda kompromito-
vala národnú politiku tým, že ju priviedla do nebezpečnej blízkosti
k primitivizmu. Ale národ je prirodzenou hodnotou, ktorá vytvára
rámec pre kultúru, slobodu, demokraciu a ďalšie. Všetci okolo nás
obhajujú svoje národné záujmy a Slovensko musí obhajovať svoje
záujmy taktiež. Bude to vyžadovať kultivovanú politiku a kultivova-
nú publicistiku.

Okrem iného na Slovensku niet vplyvného politického média,
ktoré by obhajovalo rodinu. Možno sa dočítať oslavné tirády na rôz-
ne extravagantné a dekadentné koncepcie spolužitia, ale na podpo-
ru rodiny nemožno nájsť takmer nič. Na Slovensku začne čoskoro
ubúdať počet obyvateľov, ale pre slovenskú politiku a publicistiku je
to stále odťažité téma.

Za pŕuhych desať rokov od pádu komunizmu nepraje súčasná
politická štruktúra na Slovensku nastoľovaniu týchto a ďalších tém.
Ak existujúca štruktúra spoločenského zriadenia a komunikácie ne-
umožňuje nastoľovanie a riešenie dôležitých problémov spoločnos-
ti, treba vybočiť z existujúcej štruktúry a pokúšať sa vytvárať inú.
Takú, ktorá urýchli našu cestu k skutočne slobodnej spoločnosti.
Pre taký zámer platí Štúrovo heslo: Naspäť cesta nemožná, napred
sa ísť musí.

Uverejnené v týždenníku Domino fórum, 28. júna 2000